

DAN ANDERSSON SÄLLSKAPETS TIDSKRIFT NUMMER 30 HÖSTEN 2016

PÅ FÄRDVÄGarna

*Jag har mod att möta människor,
stilla, sorgsna, veka människor,
de, som tysta bära bördor,
tung, hemliga och heta.
Jag har mod att se med kärlek
in i deras skrämde ögon,
jag har mod att trösta dem, fast
själu jag utan tröst och vila
släpar steg för steg mot mörkret.*

DAN ANDERSSON
SÄLLSKAPET

Bildat den 5 augusti 1962

Kära Dan Andersson-vän!

Det var med stor glädje OCH bävan som jag tackade ja till att bli ny ordförande för Dan Andersson Sällskapet. Det är ett, i sanning, fint hedersuppdrag. Men det stora uppdraget - att bära vidare arvet efter Dan Andersson - det bär vi ju ansvaret för tillsammans, alla vi medlemmar i Dan Andersson Sällskapet.

Efter studier och arbete i Umeå under 90-talet började jag 1999 att arbeta som kultursekreterare i Ludvika. Jag fick då bla ansvar för kommunens del i Dan Andersson-veckan. Arrangemanget utvecklade vi tillsammans under 2000-talet. Den stora fest som hedrade Dan Anderssons minne 1988 och som året därpå blev Dan Andersson-veckan har numera blivit till ett stort och fantastiskt samarrangemang med många inblandade.

Men Dan Andersson Sällskapets verksamhet är så mycket mer och pågår året runt, inte minst på Dan Andersson Museum. I höst satsar vi bla på kulturcaféer och program för unga. Läs mer på s 9. Ekonomiskt måste vi dock fortfarande hålla igen. Jag ber er alla därför att snarast meddela sällskapet er e-postadress, så att vi, inom en snar framtid, kan skicka *På färdvägarna* digitalt till (i princip) alla. Vi ökar nu till 3 nummer om året, och planerar för fler OM vi bara kan minska på onödiga distributions- och portokostnader för sällskapet. **Kan vi, snälla, försöka hjälpas åt med detta allihop.**

Numera är jag bosatt i Dala-Järna, men jag föddes och växte upp i Tyresö. Under min uppväxt sjöng vi ofta vid olika tillfällen och gärna Dan Anderssons visor, precis som i många svenska hem. Särskilt minns jag hur min pappa gärna sjöng *Bort längtande vekhet...* för mig som barn. Senare, som litteratur- och kulturvetare, upptäckte jag poeten och författaren Dan Andersson. 2012 slutade jag på Ludvika kommun och arbetar nu på Länsbibliotek Dalarna i Falun. Men jag har aldrig släppt intresset för Dan Andersson.

Stor konst står över tid och rum. Berör. För mig är Dan Andersson-land en plats att hitta hem till. Hemlängtan. Vi ses där.

Ylva Sellin Isaksson
Ordförande
Dan Andersson Sällskapet

INNEHÅLL NR 30 - 2016

2. **Ordföranden har ordet**
Litteraturens Hus i Dalarna
3. **Avgångar 2016**
4. **Sällskapets styrelse 2016-2017**
5. **Dan Andersson-veckan 2016**
Aino Trosells invigningstal
och arrangemangsbilder
9. **Dan Andersson Museum**
10. **Otto Blixt – Pionjären i
finnmarken, del 1,**
av George Hahne
12. **Sällskapets hedersmedlemmar**
Tidningsinformation

LITTERATURENS HUS I DALARNA

Litteraturen som konst har på 2010-talet äntligen lyfts upp som ett prioriterat område på nationell nivå och runt om i Sverige mobiliserar nu litteraturens förespråkare. Regionala litteraturhus växer fram överallt.

Litteraturens Hus i Dalarna är del av denna rörelse. Det är en nystartad ideell förening som verkar för litteraturen som konst, för dess utveckling och förnyelse. Den har som syfte att stärka litteraturens ställning och initiera debatt kring litteraturens frågor i vår tid. Det är, än så länge, inget fysiskt hus. Föreningen ska verka i och för hela länet och får regionalt kulturstöd. Dan Andersson Sällskapet är medlem i Litteraturens Hus i Dalarna.

Lördagen den 12 november är dess första arrangemang - på Högskolan Dalarnas bibliotek i Falun (kl 12-15). Då kommer bla **LENA KALLENBERG**, författare och ordföranden för Litteraturens Hus i Dalarna att berätta mer. **STINA OSCARSON**, dramatiker, författare, debattören mm föreläser kring temat *Litteraturens betydelse idag*.

Medverkar gör även **de litterära sällskapen i Dalarna**, däribland Dan Andersson Sällskapet, med flera, med mera! Missa inte!

Läs mer på www.litteraturenshus.se

OMSLAGET

Foto på Dan Andersson 1902 (14 år gammal).
Okänd fotograf. Dikten *Jag har mod är från
Efterlämnade dikter* (1922).

AVGÅNGAR 2016

Foto: Lars G Lindström

Jimmy Ginsby

Vid årsmötet i Tattarfallet i somras avtackades Dan Andersson Sällskapets avgående ordförande Jimmy Ginsby.

Han har länge arbetat för att Dan Anderssons minne ska bevaras, bla genom frilansuppdrag för *En Dan Anderssonhälsning* och med skapandet av samlingsalbumet *40 Dan Andersson-tolkningar*, som släpptes i samband med sällskapets 50-årsjubileum 2012.

De senaste åren har han alltså varit ordförande, och detta har han skött med den äran. Både när och fjärran (tex ända borta i Thailand) har han representerat sällskapet och sjungit Dan Anderssons visor samt berättat om hans liv och verk.

Vi som haft förmånen att få samarbeta med Jimmy i styrelsen är djupt tacksamma för den kreativa tid vi fått tillsammans. Ett stort kunnande och ett enormt engagemang har utmärkt Jimmys tid på ordförandeposten. Dessutom har vi haft vansinnigt kul och trevligt ihop!

Nu önskar vi vännen Jimmy all lycka i sitt fortsatta konstnärliga liv!

Jimmy Ginsby har varit lärare på Visskolan i Västervik i skrivandets hantverk, gitarrspel, vistolking samt scenframställning. Han är också sångförfattare, poet, översättare, författare, gitarrist och skådespelare. Han fick Olle Adolphsons minnesfonds stipendium år 2009 och Stora psalmförfattarstipendiet 2016.

Billey Shamrock Gleissner, vice ordförande

Staffan Wikström

Staffan Wikström har varit en utomordentligt noggrann, duktig och uppskattad kassör i Dan Andersson Sällskapet. Han bor i Sköndal men har även släktgården Wikströmgården i Gonäs, där Dan Andersson vistades mycket. Under årets Dan Andersson-vecka uppmärksammades byn Gonäs genom flera program. Det var då bla en uppskattad konsert på Wikströmsgårdens tun. Staffan Wikström skrev en intressant artikel om släktgården i nummer 29 av På färdvägarna.

Gunnar Ekman, styrelseledamot

Foto: Lars G Lindström

Ulla Elisabeth Samuelsson

Valberedningsarbetet i en förening är en av de viktigaste funktionerna, och kanske samtidigt ett av de mera otacksamma uppdragen. Detta sagt med egen erfarenhet av cirka tio års arbete i valberedningen för Dan Andersson Sällskapet.

Svårigheten i ett sällskap som Dan Anderssons och liknade landsomfattande föreningar, är att man sällan känner medlemskåren särskilt väl, ofta är den spridd över hela landet. Det kan säkert finnas många medlemmar med såväl kompetens som kvalitéer för att ta ett styrelseuppdrag, som man aldrig lärt känna eller vet om.

Något lite av dessa svårigheter bekräftar Ulla Elisabeth Samuelsson (Gräfsnäs, Alingsås) som nu efter sju år lämnar valberedningsarbetet. Hon kom med 2009 då Ingemar Ingevik och undertecknad utgjorde övriga två tredjedelar av sällskapets valberedning.

Det har blivit mer intensivt under senare år, och särskilt inför årets årsmöte, då sammankallande Marita Herou, Hällefors, varit sjuklig och inte kunnat medverka helt. Ulla Elisabeth och Britt Nyrén tog över för att främst hitta en ny ordförande efter Jimmy Ginsby, ingen lätt uppgift i vilken förening som helst.

- Vi är glada att för första gången i sällskapets historia kunna presentera en kvinnlig ordförande, Ylva Sellin Isaksson, som nu axlat rollen, säger Ulla Elisabeth. Dessutom finns bra kontinuitet i den övriga styrelsen, givetvis viktigt för sällskapets framtid och överlevnad.

- Det har varit trevliga år och intressanta möten och kontakter, säger Ulla Elisabeth Samuelsson. Men nu är det slut. Jag vill ägna mig mera åt mitt författarskap med diktskrivande och poesi. Men Dan Andersson-veckan och övriga aktiviteter kommer hon även i övrigt att försöka besöka när det blir så dags nästa år. Men då som bara "vanlig" medlem.

Lars G Lindström, publicist

**För årsmötesprotokoll
2016, kontakta Dan
Andersson Museum:
0240-100 16,
museet@passagen.se**

Dan Andersson Sällskapets styrelse 2016/2017, vid årsmötet i Tattarfallet: Billy Shamrock Gleissner, Pär Källström, Tommy Brolin, Robert Svensson, Ylva Sellin Isaksson, Christine Tomtlund, Gigi Karlestedt och Daniel Svensson. Saknas på bilden gör Gunnar Ekman. Foto: Lars G Lindström

SÄLLSKAPETS STYRELSE 2016/2017

Ylva Sellin Isaksson

Ylva är ny ordförande för Dan Andersson Sällskapet. Läs mer om henne på sidan 2.

Billy Shamrock Gleissner

Sällskapets vice ordförande är från Stockholm och en av landets mest rutinerade vissångare. Han har sedan länge tolkat Dan Andersson, men har därutöver en bred musikalisk repertoar. Han är även engagerad i bla Yrkestrubadurernas, YTFs, styrelse.

Tommy Brolin

Sällskapets ordningsamme sekreterare har musiken i blodet. Han är pappa till den unga och mycket lovande vissångerskan Ellinor Brolin. Tommy är djupt rotad i Västerbergslagen och arbetar som strategichef på nybildade Wessman Barken Vatten & Återvinning AB i Smedjebacken.

Pär Källström

Sällskapets nye kassör berättar:

Jag är född och uppvuxen i Ludvika där jag fortfarande bor. Jag är civilekonom, men har just tagit ett nytt steg i livet och gått mot strömmen då jag bytt arbete, från många år som fastighetsmäklare till att bli lärare!

Jag är uppvuxen med Dan Anderssons visor och texter, då jag delvis har mina rötter från Finnmarkerna och Dan Anderssons verk var stående inslag på släktträffarna som gick av stapeln i slutet av 70- och början av 80-talet. Numera sjunger jag i Saxdalens manskör.

Det är någonting fängslande med Dans dikter och det går inte många dagar mellan jag läser hans verk eller lika gärna om hans liv eller andra människor som levde och verkade i Finnmarkerna och

dess kultur och som hitvandrade på 1500-talet från Östra Finlands eländiga tillvaro. Dan var en mästare att beskriva sin omgivning och de olika karaktärerna han skev om, jag ser dem allihop framför mig och miljöerna som han så bra beskriver. Jag tycker det är vackert med det gamla och enkla fastän det såklart var slitsamt och eländigt att leva på den tiden. Det fanns någonting då som inte finns nu.

Gigi Karlestedt

Gigi är pensionerad bildlärare och har även, precis som Ylva, arbetat som kultursekreterare och med Dan Andersson-veckan för Ludvika kommun. Hon är en äkta eldsjäl för kulturen - i alla dess former - och ansvarar numera för Dan Andersson Museum.

Robert Svensson

Robert är bosatt inne i Ludvika, men även i Tattarfallet, Skattlösberg. Han är pensionär och sällskapets ovärderlige *allt i allo*. Ludvig Eriksson är Roberts morfar och intresset för Dan Andersson har han haft med sig sen barnsben. Under Dan Andersson-veckan brukar han generöst öppna sitt hem i Tattarfallet för arrangemang och goda vänner.

Puch Magnus Olsson

Puch är vissångare, bosatt i Örbyhus, en äkta föreningsmänniska som varit varm anhängare av visan som konstform ända sedan 70-talet. Han har sjungit och framfört Dan Anderssons visor, både offentligt och i mer familjära sammanhang, sedan dess.

Gunnar Ekman

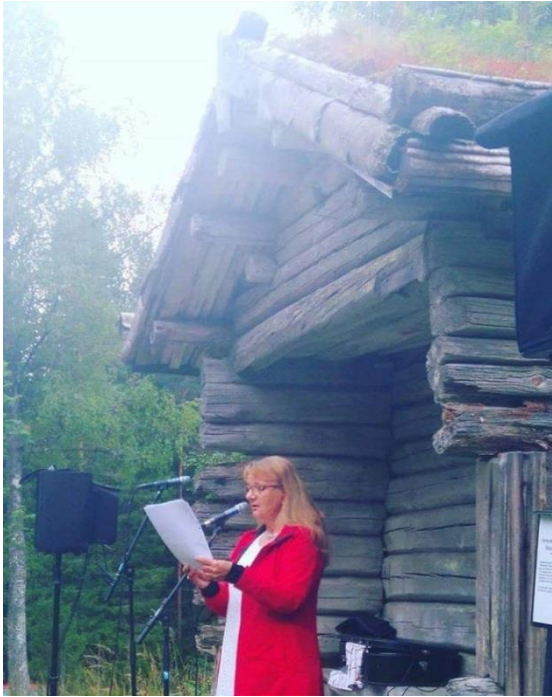
Gunnar är bosatt i Stockholm och även han rutinerad vissångare. Han är engagerad i flera litterära sällskap, YTF mm. Han har spelat musik i många olika konstellationer och är numera med i bla jazzgruppen Swedish All Star Swing, som framför Dan Andersson på ett jazzigt sätt.

Christine Tomtlund

Christine är konstnär och har alltid varit intresserad av visor och sagor och naturen. Dan Anderssons diktning tilltalade tidigt. För några år sedan flyttade familjen från Gävle och bosatte sig i Björnhyttans herrgård, i hjärtat av Dan Andersson-land.

Daniel Svensson

Daniel är ung poet och bosatt i Hällingsjö, utanför Göteborg. Han har gett ut två diktsamlingar samt boken *Möte med finnskogar. Skogsfinnska besöksmål i mellersta Skandinavien* (Värmlands Museum 2011). Dan Andersson är en av hans främsta inspirationskällor.

Aino Trosell vid Finngammelgården i Skattlösberg lördag 30 juli 2016. Foto: Ylva Sellin Isaksson

INVIGNING 2016

Dan Anderssonveckan går av stapeln för tjugotonde året. Det är en stor ära att få hålla detta invigningstal. Jag heter Aino Trosell, författare från Malung som numera bor i Göteborg. Hjärtligt välkomna ska ni vara.

Runt omkring i dessa skogar där folk fordom slet ont hörs den kommande veckan musik och glada skratt. Folk färdas lätt från det ena stället till det andra utan att bli trötta i benen eller blöta om fötterna.

Genom Dan Anderssons lysande diktning nådde Finnskogarnas hårda liv och speciella folkkyrka ända in på de fina förlagen och redaktionerna i det fjärran Stockholm. Dan Andersson stod för något helt nytt. Det som Finnskogens folk levde och erfor in på sina utpinade kroppar och längtande hjärtan – det kunde Dan Andersson få ner på pränt. Och det var nytt! Men ändå igenkänt och begripligt och framförallt vackert – Finnskogens folk fanns plötsligt! Med auktoritet blev skogarnas folk, med sina milkubbor och kolfat och iklädda sina slitna arbetskläder, fram på den litterära scenen. Det arbetande folket blev synligt.

Jag tror inte på spöken. Jag tror inte på andar. Men jag känner att Dan Andersson är här i sin anda idag och därför har detta tal varit en viktig sak att komponera. Ty dessa skogar skapar – vill jag påstå – ett nästan som säreget känsloliv som lånar sina bilder direkt från naturen.

En svärmisk romantisk känslösvärld, med hårda arbetsvillkor som farkost, ensamhet som roder

och längtan efter kärlek och gemenskap som kompass.

Dan Andersson är 128 år ung. Han var 32 år gammal när han dog. En tidigare invigningstalare påstod att han inte gillade att knega. Hon påstod även att han hade varit sjöman. Inte heller det är sant. Jag har skrivit tjugofem böcker. Jag anses vara en produktiv författare, stadigt kommer där nya texter; romaner, pjäser, noveller och en och annan dikt.

När jag var trettiofem år gammal hade jag kommit ut med summa två romaner, fem noveller och noll dikter. När Dan Andersson var trettiofem år gammal hade han skrivit en genomsnittsförfattares hela livsproduktion.

Dan Andersson var fan inte lat!

Han var en hårt arbetande, ständigt verksam författare som likt snigeln bar med sig sin verkstad överallt. För det går inte att stänga av. Arbete pågår hela tiden vare sig man vill det eller inte. Därför må han vara förlåten en och annan bläck och till och med opium, ifall nu detta är sant.

Själv skulle jag ha supit skallen av mig för länge sedan om jag inte hade varit ett fruntimmer. Nu får jag nöja mig med att glo på doktor Phil och skriva av mig mina frustrationer på Facebook.

Som författare bli man ofta less på sig själv och behöver stänga av. Fast då vet jag, tack och lov - och detta praktiserade ju även Dan Andersson med framgång - att den bästa drogen av alla för en författare är: att förglömma sig själv. I en text. Som man läser, samtidigt som man skriver den. Känslan berusar när man trampar fram efter en okänd led, och tar läsaren med sig dit, vart det nu kan bära. Det är en drog som heter duga det, och den är själva drivkraften i de flestas författarskap.

Dan Andersson ägde empati, han kunde leva sig ända in i själen i en annan människas liv. Själv var han bara ett instrument.

Vill man teckna kroki är det enklast att ta en bild av sig själv, det är billigt och man utsätter ingen. Men det betyder inte att man själv anser sig vara särskilt viktig. Ärendet och berättelsen är viktig, även om man därom kan ha luddiga föreställningar när man sätter igång. Man måste bara teckna den där nakna figuren och se vad som händer. I sin gestaltning kommer konstnären närmare någon sorts sanning. Nöden har ingen lag - att använda sig själv som material betyder inte att författaren är självupptagen. Snarare det motsatta, att han anser sig vara väldigt typisk, och inte förmer.

I min bokhylla står tio band Dan Andersson; romaner, ballader, dikter, berättelser och visor. En halvmeter bokryggar ungefär, och inte vad som helst: dikter att överleva av, än i denna idag. Ett helt livs litterära produktion. Även om just detta liv

blev kort. Vad om han hade fått leva? Då hade han skrivit mer än de flesta, så klart.

Dan Anderssons flit har blivit häcklad, förminskad, ifrågasatt och inte räknats med eftersom han tillhörde det fattiga folket. Han gjorde visst en visit i en gruva. Den resan blev ju kort. Han stod inte ut. Han var i timmerskogen och fick nog även av detta knog och hur mycket vaktade han egentligen milor? Och visst kan man då hävda att han var lat. Jag hävdar något annat: han brände sina ögon, han förfrös sina händer, hans hjärta stannade och började med möda slå igen.

Han levde så nära så kallat vanligt folk att han sedan kunde gestalta och förmedla hur det kändes. Inte bara kunde. Han måste. Eftersom han hade varit där. Han visste och han förmådde dikta om den verkligheten och DET var hans tunga arbete, hans oförtröttliga värv.

Endast den som har varit med kan vara så detaljerad och så... andlig, som till exempel i dikten om *Stjärna* "när snön stod i selstickan opp". Bara en sådan iakttagelse! Och det fortsätter:

... vi lastade timmer, en såglängd på stubben och hela sex kvarter i topp. Knakande bogträn och läder på sträck, frusna till skavande horn, och livet berodde av remmarnas håll och spärret i spännenas torn. /---/ Och björnbindslet brände en tvärs genom handsken precis som vällhett järn.

(Just detta har jag faktiskt upplevt eftersom jag har arbetat på varv och bränt mig på iskallt järn - hett också så klart. Dikten fortsätter...)

Backar där skruvkopplet sprang för en knyck av nån upplent, lömsk liten sten,

(Min far berättade från timmerskogen hur kälken kastade av honom på grund av just ett sådant litet hinder...)

och tre ton timmer sprutade ur skaren kring Stjärnas ben /---/

Den bilden är så initierad att jag inte riktigt kan se den. Finns här en gammal skogsarbetare som kan förklara efter talet? "Sprutade ur skaren kring Stjärnas ben"? Måne detta visar hur lassets hopbjörning spricker och timret ger sig iväg, i ett medlut?

Karl den fjortondes sarkofag i älvdalporfyr vägde sexton ton. När den skulle transporteras till Stockholm drogs den på släde av hundratio älvdalsbor, finkladda i sina sockendrakter.

Upp på själva porfyrkistan satt en spelman. Och fastän han åkte helt gratis, var kanske han den viktigaste dragaren av dem alla. Han fick karlarna att stå ut, kanske till och med att - njuta. Till historien hör att dragarna trakterades med brännvin efter särskilt ansträngande motlut. Spelmannen tröstade, underhöll och peppade, och liksom smak-satte supen som bjöds. Så att man kände sig som

en kung.

Och det var ju för kungen man slet och drog. Man slet för det man trodde på. Man blev utnyttjad, visst. Men spelmannen spelade in lite hopp, lite extra kraft och jävlaranamma. Som - någon annan gång - kunde komma nog så väl till pass...

Dan Andersson sitter på vårt lass. Han bröt inte malm och för det ska man vara tacksam, då hade det ju inte blivit några dikter. Man kan inte vara bra på allt. Han var en gudasänd begåvning och hade han vuxit upp på Östermalm så hade aldrig någon i världen kommit på tanken att kalla honom för lat - att han "inte ville knega". Hur många trettiofåriga författare idag har - trots lättare skrivande tack vare ordbehandlingsprogrammen - tillnärmelsevis den produktion som Dan Andersson hade när han dog?

Årets uppställning på Dan Anderssonkavalkaden i Grängsbergs Folkets Park. Foto: Tommy Brolin

Ju närmare folket en diktare kommer ju fler felfinnare drar han på sig. En gång för alla måste slås fast att Dan Andersson vare sig var arbets-skygg eller lat.

Fattig var han däremot. Och om han inte skulle ha levat ur hand i mun, så hade han fått ägna alla dygnets vakna timmar åt att just "knega". Då hade världen gått miste om en stor poet, och själva vår verklighet här i Bergslagen och Dalarna hade tett sig blekare.

Så det är bara att välja hur man ska förhålla sig. Hade han fötts i en rik familj så hade han blivit försörjd, fått studera, ätit gott, bott ombonat, varit klädd för sitt stånd. Och ändå hade ingen klagat på honom. Inte om han hade skrivit så bra som han faktiskt gjorde.

Min far var arton år när Dan Andersson dog. Spanska sjukan härjade och dödade min fars ungdomskärlek Hi Greta. Dödsromantiken florerade, för vad skulle man ta sig till. Dan Anderssons namn steg som en raket. Alla kände igen sig i hans texter. Och ändå blev verkligheten liksom återuppstånden, framkallad och ny genom hans poesi. Döden fick ordnad klädsel, det förfärliga gick att hantera, ty Dan Andersson gick före och författade vanligt folks själsliv och verklighet, hur det

egentligen stod till. Hur det kändes. Han kunde benämna det onämnbare så att detta gick att hantera.

I september kommer min nya roman *Helmers vals* ut. Den handlar om min far och om nästan hela nittonhundratalet och den mylla det moderna Sverige gror ur. Där finns väckelserörelsen, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen som alla svepte genom Dan Andersson och hans samtida, fram och tillbaka.

Likt den instängda fjärilen flaxar själen mot ljuset: är det där, är det där? En kamp, ett sökande, en strävan. Och med den stigande klasskänslan en självsäkerhet, fastän man inte hade mer än sex års folkskola.

I logen Morgonljus protokoll med de första bokinköpen på tjugotalet hittar jag böcker av Jack London, Upton Sinclair, August Strindberg, Jules Vernes, Voltaire, Shakespeare, Kipling och så vidare - ja gubbar, bara män, men så var det ju dåfortiden. Detta var god litteratur, böcker som Dan Andersson själv läste och tog intryck av. Vart kvinnornas historier tog vägen är en annan berättelse.

Dan Andersson växte. Och växte, tätt intill arbetarrörelsen. När jag som femtonåring blev medlem i SSU Malungsfors var det så mycket Dan Andersson - särskilt Jungman Jansson - att jag blev alldeles övermätt, i synnerhet på Jungman Jansson. Men aldrig på Helgdagskväll i timmerkojan. Min uppväxt var liksom marinerad i Dan Anderssondikt, det var den enda poesi som räknades om man bortser från psalmboken vilken dock var av tvång.

Men när jag sedan många år senare - 1978 - kom ut med min första roman, hade förlaget Tiden i samma veva det goda omdömet att ge ut Dan Anderssons samlade verk. Och det till en rimlig penning. Då gav jag mig giganten i våld och lästa alla tio banden. Och sedan var jag fast. Trots de lite konstiga romanerna. Dan Andersson var som en livboj över mörka vatten för en nykläckt författare som på många år än inte visste om att hon var det. Och som kom från Malung. Jag var som lite frälst, allt det där i SSU med Jungman Jansson till förbannelse var förlåtet. Som trettioåring såg jag nu Dan Andersson i hans egen rätt.

Jag förstod hur hans diktning hade påverkat mitt seende på djupet. Allt han skrev var naturligtvis inte bra och en del av det som publicerats postumt är säkert sådant han själv aldrig skulle ha släppt iväg. Av sådant lär man sig att radera hårddisken innan man dör. Men även bland de texter som kom ut under hans livstid florerar klichéer. Fast jag tror att han skapade bilder, som sedan blev klichéer, eftersom han fick så många efterapare som inte på långa vägar skrev lika bra.

Dan Andersson idag? Inte svårt alls! Lätt att

applicera hans texter, precis som Shakespeare, klassiker är eviga. De hade aldrig sett en rymdraket eller en smartphone men ändå visste de allt om stjärnornas likgiltighet, vår intighet och evighetens sugande skönhet. Ingenting förvånar dem.

Dan Andersson Sällskapet arrangerade öppna scener både på Hammarbacken i Ludvika och i Tattarfallet, Skattlösberg. Här spelar Gina van Dam på Hammarbacken. Foto: Gigi Karlestedt

Dagens bokbransch är inte svår att känna igen i dikten *Hos den äldste förläggaren* där diktaren har dött och hamnat en trappa ner:

*Jag skönjde en nattligt beklämmande prakt, och så
fort min blick blev van,
jag bugade djupt och stack mina blad åt den
skäggige, glödgade fan.
Och han slog sin svans kring mitt livsverk och vass
go sitt ned!
Och vänta en månad ska jag försöka att ge dig ditt
sista besked. /---/*

Och efter en igenkännlig lång väntan får han så åter möta Förläggaren och har man sett på f-n: livsverket blir antaget:

*... en glädje kröp in i mitt svettiga skinn när jag
svalde sådant ord,
ty så förstådd som nu, så helt, blev jag aldrig nere
på jord.*

Kontroverserna hade varit många och påfrestande under diktarens åttaåriga yrkesbana men vad skulle han göra? Det var förlagen som hade makten och då som nu gav de bara ut det som var lönsam. Och lönsam på allvar det blev Dan Andersson först efter sin död. Också på andra sätt var Dan Andersson modern.

Översätt honom till arabiska! Om inte detta redan är gjort. Han kan trösta de tusende vandringsmän som vaknar i fasa med brinnande bilder på näthinnan, som längtar fastän målet för längtan är sönderbombat, som hoppas och kämpar för en lugn plats på jorden och mat för dagen åt de sina. Precis som finnarna som en gång invandrade till dessa skogar med sina annorlunda sedvänjor och sitt främmande språk.

Vi befinner oss i Dalarna, detta stolta och fria land. Men vi befinner oss också på Finnskogen och finnskogarna känner inga landskapsgränser eller ens nationsgränser. Finnskogen sträcker sig från Hedmarks fylke över riksgränsen in i Värmland och vidare hit in i Dalarna. Finnskogen är i lika hög grad en del av Dalarnas identitet som Bergslagen är det.

Det finska arvet i dessa ödemarker är numera nästan helt osynligt. Enstaka ortnamn kan vittna om vad som har varit. En del av oss kan skryta med att härstamma från den store Hakkarainen till exempel och om man läser Gottlunds dagboksanteckningar från hans resa på finnskogarna 1817 då språket verkligen var finska här, så anar man vilken historia vi har. Att den var fantastisk, den var internationell, den handlade om de nya svenskarna vid den tiden.

Och det blev bråk även då ibland. Då som nu om näringen, om att försörja sig eller inte och på vilket sätt. Främlingen kunde ibland ses med skepsis. Men, och det vet vi nu, främlingen berikade detta land. Det är inte konstigt, människan har alltid vandrat, alltid rört sig till de trakter där det är lite lättare att leva.

Senare blev det ju Amerika, en ren åderlätning men det har vi också nästan glömt fast det var som igår. De starkaste och modigaste försvann men det fick gå ändå. Jag sörjer med dom som gick före oss och som inte fick se hur välnärda, torra och rena och mätta vi är. Att vi inte har blåsor på fötterna därför att vi var tvungna att gå så långt, att vi inte har tbc eller en massa andra sjukdomar som numera är lätta att bota.

Linda Rattfelt och Pär Sörman vid Luossafesten söndag 7 augusti 2016. Foto: Lars G Lindström och Ylva Sellin Isaksson

Vårt vackra land, vårt vackra Dalarna, vårt dramatiska Bergslagen vår vida vildmark och vida blick - detta öde land men inte ödelagt av krig utan öde på grund av det moderna samhället. En våg ska slå tillbaka och i den kommer våra nya medborgare att följa. Istället för vittrande gruvlarar nyuppförda moskéer.

Men nej jag misstror religionerna. Dan Andersson brottades med sin tro, han ville veta, men vad

vet man? Min far som var född 1902 - han fick barn sent - kunde sin Dan Andersson men hävdade ändå: "Sök sanningen, och om den så för dig till helvetets portar så klappa modigt på!" Han var för övrigt mycket stolt över att stamma från anfadern Hakkarainen från Nain. Men allt är bara sagor. Vad vet man. Det är förhållningssättet det hänger på.

Jag var sjutton år när min mor dog. I begravningsannonsen skrev jag *Det är något bortom bergen, bortom blommorna och sången...* Inte visste jag då att strofen var vanlig i just dödsannonser. Det var givet att den brådmogna sjuttonåringen som var jag grep efter orden som tolkade min sorg, orden som var de rätta. De lindrade, de lindrade redan då. Trots SSU och den där *Jungman Jansson*.

Som författare har jag senare i viss mån med ordens hjälp kunnat trösta mig själv. Skrivandet har verkat terapeutiskt. Att skriva är inget kall och författaren är inte på något sätt mer värd än någon annan. Myterna kring författandet skymmer själva berättelserna, själva kärnverksamheten. Vi har olika fallenheter. Jag har mött konstnärer som är svetsare, snickare, målare, bönder - konstnärer är de ändå. Det finns obegåvade. Som svetsar, snickrar, målare, sköter levande djur. Och det finns begåvningar. Och proffs.

Dan Andersson var ett sådant proffs och han förstod att ta tillvara sin gåva. Kanske inte given av någon gud men given mänskligheten och då får man inte ligga på latsidan. Det gjorde han inte heller. Den som har fått privilegiet att vara författare och som därtill är begåvad, för att inte säga benådad, måste arbeta extra hårt. Att behålla den speciella talangen för sig själv vore närmast ett svek. Möjligen bekvämt. Men det fiffiga är att konstnären själv mår som bäst när han mer eller mindre arbetar ihjäl sig...

Som för många diktare är längtan en ständig följeslagare och ibland outhärdligt stark. Dess rot är ofta rotlöshet. Jag vill hem till dalen vid Pajso. Men när jag väl är där vill jag tillbaka till staden, jag vill föra vidlyftiga samtal som man inte kan göra med granarna. Ingen mossas växer på rullande stenar. Ingen belåtenhet vidlåder en sann poet.

Lyckan känner man först efteråt. När katastrofen har inträffat ser man tillbaka och inser hur lycklig man var, det fanns färger, det fanns dofter, det fanns dagar och en himmel. Att dö vid trettiofem års ålder... Ändå ofattbart vad han gjorde med sitt enda liv. Så oerhört produktiv och att han gav belackarna fingret. De som sa att han inte ville arbeta, de som hånade honom för att han försmäktade i gruvan och inte klarade av att vara där, att han inte fann sig tillrätta i staden utan ville tillbaka till dalen vid Pajso

Jag har skrivit om Bergslagen, en pjäs som heter

Eld i berget, en roman som heter *Järngreppet* och flera dikter. När jag nu rannsakar mig själv hör jag hur influerad jag är av Dan Andersson - om jag får vara så storvulen - i följande rader:

Vem känner malmens vägar,
vem känner malmens kropp, bättre än vi?
Vem känner malmens färd från urberg till
glansigt stål, bättre än vi som befriat dess
kropp från sina urbergsfjättrar?
Vi som tvättat den nyförlöst ur mörkret
därnere, vi som krossat den och smält den till
järn?
Vem känner järnets vägar bättre än vi, som
anrikat, smält det?
Vem känner järnets resa som vi, som följt dess
ringlande dans över järnverkets stybbsvarta
golv? Vi som härdat det, att bli hårt stå emot.
Vi som legerat det, med en seghet, att aldrig ge
efter.
Och om vi gör det blott fjädra tillbaka igen.

Man kanske saknar en tro. Man tycker att tro är vidskepelse men tröst behöver människan likväl, behöver känna sig ett med sin mänsklighet, känna sammanhangen och att man inte är ensam under himlavalvet.

Orden. Dan Andersson överlämnar de rätta - man kan svalka sig, man kan torka tårarna med det framräckta klädet, man speglar sig i klara källor som Dan målar fram. Den sanne diktaren tar dig i handen och leder dig över bråddjupen. Dan Andersson var en av oss. Den del av oss som höjer sig över inskränkthet och trångsyn.

Härmed är ännu en Dan Anderssonvecka invigd! Jag önskar eder alla en härlig vecka i Bergslagen, med eller utan *Jungman Jansson*:

☞ Och som morgonstjärnor blinka, säj, så bultar väl ditt hjärta,
vänd din näsa rätt mot stormen och sjung hej å hå!

Tack för mig!

Aino Trosell

Aino Trosell är född och uppvuxen i Malung (1949), men bor sedan 2012 i Göteborg. Hon har gett ut drygt 20 böcker i olika genrer och prisats mångfaldigt. Hon har även skrivit barnböcker, dramatik, för tidskrifter och direkt för de nya digitala formaten, som ljudböcker, ett tjugotal publicerade e-noveller och mp3-noveller. www.ainotrosell.se

DAN ANDERSSON MUSEUM

Vi har glädjen att berätta att vi nu, i samarbete med Arbetsmarknadsenheten (AME), Ludvika kommun, återigen kan ha en person anställd på Dan Andersson Museum. Han heter **Basim Murshed**, är en litteratur- och kulturintresserad irakier, och han började på museet i somras. Detta gör det möjligt för Dan Andersson Sällskapet att återigen kontinuerligt hålla museet öppet tisdag-fredag 10-17 och lördag 11-15, naturligtvis med hjälp även av ideella krafter. Gigi ansvarar, i samverkan med Robert, Inger, Barbara, Birgitta och Bengt mfl – sällskapets järngäng i detta sammanhang.

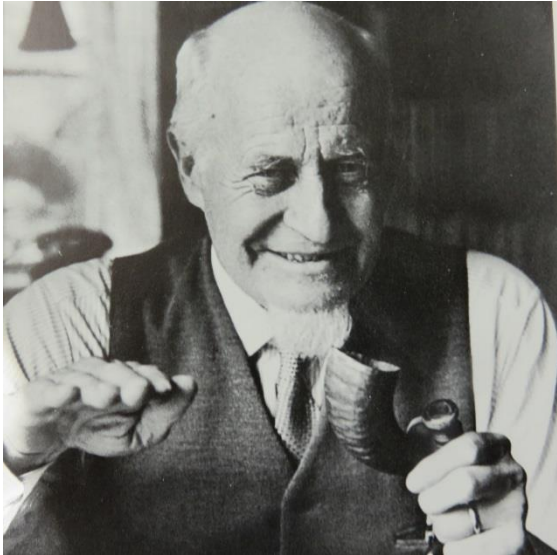
Nytt för hösten 2016 är att vi drar igång med Kulturcaféer. Det är tänkt att bli ett kontinuerligt arrangemang som är lätt att komma ihåg och öppet för alla som har vägarna förbi.

KULTURCAFÉ PÅ DAN ANDERSSON MUSEUM
– alltid sista lördagen i månaden (kl 11-15)!
Vi träffas och musicerar, läser och diskuterar Dan Andersson. **PREMIÄR** lördagen den 29 oktober, därefter 26 november. Välkomna!

Vi kan också berätta att vi numera har kontinuerliga klassbesök, i samarbete med grundskolan i Ludvika och bekostade av **Skapande skola-pengar från Statens kulturråd**. När eleverna besöker museet kan vi därför be om hjälp av vissångarna **Heidi Baier** och **Roger Broberg** att levandegöra vårt kulturarv. Vi har även teaterplaner med **Maria Norgren** framöver. Museet får naturligtvis även besök av andra grupper, tex via researrangörer.

Nytt för i höst är att det även blir ett **HÖST-LOVSPROGRAM** på Dan Andersson Museum: poesi & måleri för ungdomar onsdag 2 november kl 12-15. Teckna och måla med inspiration från Dan Anderssons poesi och diktning. Vi pratar lite om några av hans mer kända dikter (och så blir det en fika-paus). Max 10 deltagare i åldern 10 - 15 år. Anmälan till Gigi Karlestedt 070-244 79 48 (gärna sms) eller gigi.karlestedt@telia.com. Sista anmälningssdag är 27 oktober. Kostnad: materialavgift 15 kr.

DESSUTOM är det fri entré för alla barn och ungdomar under skolans höstlov, dvs vecka 44. Välkomna till Dan Andersson Museum!

Otto Blixt med Vittjärns-Kalles trollhorn i sin hand. Det sades att för att hornet skulle ha den rätta kraften måste det vara fyllt med kyrkogårdsjord som hämtats en torsdagsnatt vid fullmåne. Dessutom innehålla likrester efter en död människa. En harsvans tjänstgjorde som stopp för innehållet i hornet. Foto: Henry Eriksson

OTTO BLIXT – PIONJÄREN I FINNMARKEN, DEL I

"Kors va vecka gå fort, i övermöra ä hä onsdä."
Sa gumma på månda morron.

*"Öj då, gosse, livä ä alldeles för stäkkut (=kort).
Trehundra år vur int nå för myttje."*
Sa Pojkas-Mora.

Två ordstäv som visar att tiden inte räckte till, inte ens i Finnmarken i det förgångna. Två av tusentals ordstäv som Otto Blixt – Finnmarkens store historieskrivare samlade in. Han var egentligen skogsförman, men också något av en vetenskapsman och förstås en framstående hembygdsforskare. Han gjorde en imponerande kulturinsats och tillsammans med namn som Ola Bannbers, Karl-Erik Forslund, Justus Lindh räknas han till pionjärerna inom hembygdsarbetet i Dalarna. Det är i år fyrtiofem år sedan han gick bort.

Otto Blixt var en av grundarna av Dan Andersson Sällskapet och en av de drivande krafterna bakom Skattlösbergs bygdegille och Finngammelgården och bevarandet av Dans diktartuga vid Luossa. Vid Finngammelgården finns Ottos rika samlingar av bruksföremål från finnmarken.

Skattlösberg. Med utsikt över de blånande bergen och i dalen skymtar diktarens lilla torp Luossastugan.

Det är något bortom bergen, bortom blommorna och sången... Foto: Georg Hahne

I Vännebo hela livet

När Dans farmor Anna Stina Knas dör 1904 – då föds Otto Blixt i Vännebo i utkanten av Skattlösberg. Här bodde han i hela sitt liv, med undantag för studier vid några skolor.

Gården vid Vännebo hade alltid varit i släkten Blixts ägo som skogvaktarboställe. På 1920-talet hörde jordbruk till gården som Otto ville avveckla. Dan Andersson fick här ofta arbete med skogshugning och kolning, men som bekant var det hårda kroppsarbetet ingenting för Dan. Han ville hellre dikta och spela fiol.

Redan som tolvåring började Otto att samla redskap och bruksföremål från hembygden. Men han tecknade även ner seder och bruk, historier och ordstäv, gamla gåtor och sägner, folkmusik, Ortsnamn, besvärjelser, trolldom och svart magi.

Av trolldom och sällsamma ting fanns det gott om i dessa trakter. Vissa människor stod i nära förbund med djävulen och skogsfinnarna var kända för sin trollkunnighet. De hade inte heller någonting emot det ryktet. Då fick de vara ifred för svenskarna.

På 1930-talet började Otto Blixt att förse Landsmålsarkivet i Uppsala - nuvarande Dialekt- och folkminnesarkivet - med material och under de följande årtiondena fram till sin bortgång 1971 levererade han tusentals och åter tusentals uppteckningar.

De gamla kan berätta

Från gård till gård färdades Otto och antecknade vad han fick höra av de äldre. Den personliga

kontakten med bygdens gamla var nödvändig. Otto Blixt hade inte mycket till övers för den renodlade arkivforskaren.

”Det bästa arkivet utgör det som finns i skallen på folk”, menade han. ”Det är de gamla som vet. Därför måste man göra grundliga personliga besök och oftast är avstånden långa mellan gårdarna. Mina bästa sagesmän har jag besökt hundratals gånger. Men tyvärr går de gamla bort en efter en, så snart finns ingen kvar som kan berätta.”

Dan Andersson beskriver situationen på ett liknande sätt:

”Ber du en finnmarksbo berätta, så berättar han inget. Han blir tyst och trumpen och tvär istället. Men slår du dig ner, dricker hans sotiga kaffe, röker en pipa kavtobak som han, då börjar han nog berätta. Ty han är en historiker och siare och profet och trollkarl och gud vet allt.”

Pajso vid Vännebo. Pajso eller Parisån betyder ”något som sväller ut.” Och Pajso flyter stor och bred på sina ställen i Finnmarken. Foto: Georg Hahne

Idyllen Vännebo

I idyllen Vännebo vid den gamla hyttruinen och vid omskrivna Pajso älv bodde Otto Blixt tillsammans med hustrun Greta. Ett gästvänligt par som inredde sitt hem i ren museistil. Otto, i vitt pip-skägg och basker, var alltid välkomnande.

I början av 1800-talet var det liv och rörelse vid Vännebo med en hytta, ett par smedjor och en kvarn vid Pajsos flöde. Hela finnmarken blomstrade och det producerades malm och träkol. Milorna försåg hyttorna med stora mängder träkol.

Nu tillhör den pulserande vardagen bland fallande furor, nyckfulla kolmilor och hojtande körkarlar det förgångna. Och idyllen lever vid den gamla hyttan. Här kan du slå sig ner, känna doften från gulmåran, höra sorlet och mumlandet från

Pajso och följa vattnets dans över de blå slaggstenarna. Eller när du vandrar genom den trolska skogen ner mot Gungholmen eller ännu längre nedströms mot myrmarkerna. **Det är precis så magiskt och omgivet av den vackra natur som Dan Andersson så ofta har beskrivit det!**

**

Läs mer om Otto Blixt, om seder och bruk, folktro, trolldom och magi i nästa *På Färdvägarna*.

Georg Hahne

72 år, journalist sedan 55 år. Från Ludvika, bosatt i Stockholm. Engagerad inom dags- och fackpress.

På sextiotalet lärde jag känna Otto och Greta Blixt i Vännebo och fick ta del av deras vänskap och gästfrihet. Otto behöver knappast någon närmare presentation i dessa sammanhang. Att höra Otto lägga ut texten kring gamla seder och bruk, historier och ordstäv, gamla gåtor och sägner, Ortsnamn, besvärjelser och trollgubbar i Finnmarken. Det var i sanning magiskt. Otto inspirerade mig att gräva djupare i ”Dan Andersson-land” och visade vägen till en levande bygd där Dan skapade något av det bästa inom svensk lyrik och litteratur.

PS. Den gamla stugan i Vännebo är idag en fin och välvårdad gäststuga, hälsar vår kassör Pär, som i egenskap av fastighetsförmedlare sålde den gården i våras. Stugan var dessutom med i en känd film som spelades in om Dan Andersson, med Jarl Kulle i huvudrollen: **En drömmares vandring (1955).**

Gässen flytta

*När de gamla såren heta tära,
när din kind är vätt av ensamhetens gråt,
när att leva är att stenar bära
och din sång är sorg som vilsna tranors låt,
gå och drick en fläkt av höstens vindar,
se med mig mot bleka, blåa skyn!
Kom och stå med mig vid hagens grindar,
när de vilda gässen flyga över byn!*

DAN ANDERSSON SÄLLSKAPETS

Afzelius Maria
Ahlström Christina
Andersson Edit
Andersson Karin
Andersson Kjell
Andersson Lars
Andersson Mitzerl
Arnell Björn
Avesta Kulturnämnd
Axvall Folkhögskola
Bengtsson Bengt E.
Benson Björn
Lars-Olof Bergmark
Bergqvist Erland
Björkström Bodil
Björneldand Rolf
Bodin Jon
Borlänge Stadsbibliotek
Brewitz Stig
Brändh Leif
Börjesson Gunnar
Dicander Jörgen
Ebbersten Marianne
Ebbmo Thomas
Ek Ingela
Elinder Inga-Lisa
Engström Ove
Eriksson B. Svante
Eriksson Flint John
Falu Stadsbibliotek
Friberg Helena
Fries Anders
Geijer Kerstin
Granbergsdals
Byalag/Karin Varg
Grantorp Sonja
Grönberg Olof
Gullberg Ragnhild
Gunnarsson Ingelena
Halden Kjerstin
Hallberg Åsa
Hedborg Thorolf
Hedelund Irma & Sven
Hedén Björn
Hedman Rigita
Hägerstrand Bo
Hällefors Bibliotek
Jadling Björn
Jansson Ulla-Britt
Johansson A-S och Henrik
Johansson Jan Töve
Jonsson Inga-Greta
Jonsson Rune
Jonsson Tor
Järnemo Lars
Kull Per Anders
Lind Gunnar
Forsberg Hans
(Har vi missat någon?
Hör av dig i så fall!)

TACK FÖR DET!

STÄNDIGA MEDLEMMAR 2016

Kungliga biblioteket, KB
Lindblad Sune
Linder Christer
Lindqvist Birgitta
Per Lissel
Ludvika Kommun
Mora Bibliotek
Nilsson Roland
Nygård Leif
Nyren Britt
Nyström Britta
Ollinen Eva
Palmqvist Kai
Pettersson Birgitta
Pettersson Gösta
Pettersson Reidun
Pettersson Roland
Ringström Asta
Ressner Guggen
Rosenblad Magnus
Sander Rolf Inga-britta
Savemo Alva
Sedell Dan
Sedell Maria
Seiichiro Otsuka
SEKO TRAFIK
Serby Inga-Lill
Sjölund Peter
Sjöstrand-Persson Monica
Skattlösbergs Bygdegille
Skållberg Kjell
Spärlin Nils-Olof
Ekomuseum Bergslagen
Strååth Bo
Haraldsson Gunnar
Sundgren Margareta
Svanstein Per-Olof
Svanstein Pia
Svensson Britt-Marie
Svensson Robert
Svärd Helmer
Svärdström Åsa
Södermark Nils-Erik
Tuvelsson Dag
Udden Solveig
Waxell Hans
Werner Hilka
Wilton Kaj
Wilton Pernilla
Wåhlberg Inga-Britt
Västm Dala Nat. 2. Kur.
Yvell Erik
Ödberg Lars
Dahlström Jan
Humble Nilsson Marianne
Persson Mikael
Norgren Maria

DAN ANDERSSON
SÄLLSKAPET

Bildat den 5 augusti 1962

AVSÄNDARE

Dan Andersson Sällskapet
Dan Andersson Museum
Engelbrektsgatan 8
S-771 30 LUDVIKA

E-POST

För att minska kostnaderna vid produktion och distribution av På färdvägarna kommer vi nu successivt att gå över till digitalt format, samtidigt som vi ökar antalet nummer per år av *På färdvägarna*.

Därför är det mycket viktigt att du meddelar oss din e-postadress. Kontakta museet eller vår sekreterare: tommy.brolin@gmail.com.

PÅ FÄRDVÄGARNA

På färdvägarna är Dan Andersson Sällskapets medlemstidning. Den utkommer nu 3 gånger om året, från hösten 2016. Pappersupplaga 750 ex. Tidningen *På färdvägarna* finns även i digitalt format.

Redaktör, grafisk formgivning och redigering: Ylva Sellin Isaksson, ordförande för Dan Andersson Sällskapet.

ISSN 1652-1986

DAN ANDERSSON MUSEUM

Välkommen till Engelbrektsgatan 8 i Ludvika. Ordinarie öppettider på Dan Andersson Museum är tisdagar-fredagar kl 10-17 och lördagar kl 11-15. Entré till museet är 40 kr. Grupper förbokas.

KONTAKT

0240-100 16
museet@passagen.se
www.dansallskapet.hemsida24.se
www.facebook.com/danasallskap

